

EDWARD CAREY

**GÖZLEMEVİ
APARTMANI**

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN: ESİN EŞKİNAT

Annem ve Babam için

Bu kitabı yazabilmem için gerekli ortamı sağlayan
Elizabeth Carter, Pascal Morisset, Sonja Mller ve
Claudia Woolgar'a; mkemmел önerileriyle kitaba yol
gösteren Robert Coover, Isobel Dixon, Ann Patty ve
Richard Milner'a teşekkürü borç bilirim.

Ellerimde eldiven
Vücudumu, düşüncelerimi
Benliğimin her parçasını
Sarıp sarmaladım
Değmesin diye tenine
Ve diğer zehirlere
– MARIN SORESCU

I GELİŞ

Beyaz eldivenler takıyordum. Annem ve babamla birlikte yaşıyordum. Çocuk değildim. Otuz yedi yaşındaydım. Alt dudağım hep şiş olurdu. Beyaz eldivenler takıyordum ama uşak değildim. Bir bandoda falan da çalmıyordum. Garson ya da sihirbaz değildim. Bir müzede görevliydim. Anlamli nesnelere müzesinde. Beyaz eldivenleri müzedeki dokuz yüz seksen altı nesneden herhangi birine zarar vermemek için takıyordum. Beyaz eldivenleri hiçbir şeye çıplak ellerimle dokunmamak için takıyordum. Beyaz eldivenleri ellerimi görmemek için takıyordum.

Pek çok insan gibi şehirde yaşıyordum; küçük, gösterişsiz, adı sanı duyulmamış bir şehirde. Büyük bir binada oturuyor, ancak bunun küçük bir bölümünü kullanabiliyordum. Etrafımda yaşayan başka insanlar vardı. Onları pek tanımyordum.

Yaşadığımız bina Gözlemevi Apartmanı adında, neo-klasik tarzda inşa edilmiş, kocaman, dört katlı, küp şeklinde bir yapıydı. Gözlemevi Apartmanı leş gibiydi. Dış duvarlarını, bir türlü iyileşemeyen yaralara benzeyen kara lekeler sarmış, serserinin biri, bir gece, gri duvarlarına kırmızı ve sarı spreyci boyalarla çeşitli mesajlar yazmıştı. İlk göze çarpan mesaj şuydu: *Ve sen bile aşkı bulabilirsin*. Sadeliği ve büyüklüğü bir yana, binanın dikkat çeken tek özelliği girişindeki dört gösterişsiz sütundu. Sütunlar fena hâlde aşınmış, tahrip olmuşlardı; özellikle birisi basbayağı eğilmişti. Binanın bir diğer tuhaflığı, kurşun renkli çatıdaki, giriş salonunun hemen üzerine denk düşen kubbeydi. Bir zamanlar bu kubbede bir gözlemevi varmış. Şimdilerde bir teleskobu bile olmayan; güvercinlere, pisliklerine, yavrularına, yaşlılarına ve ölülerine ev sahipliği yapan bir sığınak.

Gözlemevi Apartmanı bir zamanlar şehrin dışında, ek binalar, ahırlar, bahçeler ve tarlalarla çevrili bir yapıymış. Şehir her geçen yıl tarlalarda ilerleyerek, zamanla asfaltla örttüğü bahçeye ve yıkıp geçtiği ek binalara doğru yavaşça sokulmuş. Geriye yalnızca ana bina, o büyük gri küp kalmış. Şehrin ilerleyişine engel olmak için evin etrafına üç metre yüksekliğinde, çember şeklinde bir duvar örmüşler. Ama şehir, evimizin ilerisine yollar ve evler inşa ederek yoluna devam etmiş. O ilerledikçe, Gözlemevi Apartmanı'nın çevresindeki yollar da genişlemiş ve kalabalıklaşmış; bir nehir gibi yavaş yavaş büyüyerek, boynuz gibi kıvrılıp binanın etrafını sardıklarında, Gözlemevi Apartmanı da bir adaya dönüşmüş. Onu unutan şehrin sorunlarıyla çevrili bir kavşak, etrafından akıp giden trafiğin ortasında bir ada.

14

Birçok defa evimizin aksi, kel bir ihtiyar olduğunu hayal etmişimdir. Pörsümüş kollarıyla yuvarlak dizlerine sarılmış, öylece oturan bu adam, aşağıdaki trafiğe, çevredeki daha ufak, modern binalara ve geçip giden sayısız insana dik dik bakar. Neden hâlâ oradadır bilmez, derin derin iç çeker. Yaşlı adamın durumu iyi değildir, bir ayağı çukurdadır. Bir sürü rahatsızlıktan mustarıptır; rengi solmuştur, iç kanaması vardır.

İşte bu bizim evimizi ve binaya yeni birisi taşınana kadar, burada yaşamaktan belli bir derecede mutlu olduğumuz söylenebilirdi.

Yeni birinin geleceği söylentisi, girişteki ilan panosuna iğnelenmiş küçük bir kâğıt sayesinde yayıldı. Şöyle diyordu:

Daire 18 -
Bir hafta sonra taşınacak.

Bizi korkuya boğan küçük bir not. Onu panoya Kapıcı asmıştı. Öğrenmek istediğimiz şeyi biliyordu: On sekiz numaraya kimin yerleşeceğini öğrenmek istiyorduk. Notu oraya bizi üzeceğini bildiği için asmıştı. Sessiz kalabilirdi; biz de bir hafta

sonra, on sekiz numarada bizden habersiz hayatını sürdüren birinin sesini duyunca şaşırırdık. Ama bunun bizi ne kadar üzeceğini bildiği için, önceden haber verdi. Tek derdi buydu. Her birimizin haftayı on sekiz numaraya yerleşecek gizemli insanı düşünerek geçireceğimizi biliyordu. Kimse onunla konuşmadığı için de bu sırrı yalnızca kendisi bilecekti.

Kapıcı ağzını yalnızca tıslamak için açardı, yanına yaklaşınca tıslardı. Bu tıslama, *uzak durun*, demekti. Biz de ondan uzak dururduk. Kapıcının tıslamasına fazla yaklaşmak hoş değildi. Ona yakın olmak da öyle. Yeni kiracıyı soruşturmaya kalksak, alacağımız tek yanıt tıslama olacaktı. *Uzak durun*. Beklemek zorundaydık. Ve en çok da beklemekten nefret ederdik. Bu gerilim, zaten hastalıklı olan yüreklerimize yaramıyordu. On sekiz numaraya gelecek kiracıyı düşünmek zorundaydık artık, hem de tam bir hafta boyunca.

Bir hafta boyunca korku içinde yaşadık. Uykularımız kaçtı. Birbirimizi on sekiz numarayı gözetlerken yakaladık; binanın huzurumuzu kaçıran o bölümüne gidip bakınca, yakında oraya nasıl birinin yerleşeceğini hemen anlayacaktık sanki. Birbirimizi gördüğümüzde utanıp çaktırmamaya çalıştık. Daireye girip temizlik yapan Kapıcı ile karşılaşsak, tıslayarak bizi kovalardı. Korkudan titreyerek evlerimize kaçardık.

Gözlemevi Apartmanı'nın şehrin dışında bir sayfiye evi olduğu zamanlarda geniş bir giyinme ve yatak odası olan on sekiz numara, artık üçüncü kattaki diğer dairelerden farksızdı; içeride hiçbir ipucuna rastlamadık. Döşemeleri sökmek, tesisata zarar vermek, elektrik kablolarını kesmek istiyorduk. Yeni kiracıya hoş karşılanmadığını gösterecek herhangi bir şey yapabilirdik. Yapmak istiyorduk ama hiçbir şey yapmadık. Kilitli kapıların ardında, tuvalet oturaklarımızın gizliliğinde, alınlarımızda ter boncukları, korkudan donup kalmış hâlde düşünüp durduk. Daha az yemek yedik. Eğer bu durum bir haftadan daha uzun sürseydi hepimiz gözle görülür bir şekilde zayıflardık.

Yeni kiracı gelmeden önce çevreye tam bir durgunluk hâkimdi. Yıllar yılları kovalamıştı ve aralarında hiçbir fark görememiştik. Doğru, git gide yaşlanıyorduk ama birbirimizi her gün gördüğümüz için yılların bıraktığı izleri (sessizlik yemini etmişçesine) fark etmemiş ya da fark etmemiş gibi yapmıştık. Evimiz bambaşka bir sorundu. Birçoğumuz, evimizin yavaş yavaş dağıldığının farkındaydı elbette. Her yanı kaplayan mavi-beyaz duvar kâğıdı yer yer kalkmış, hatta bazı yerlerde tamamen soyulmuştu; halılar solmuş, delik deşik olmuştu; daha ucuz ve küçük dairelerin bulunduğu üst kattaki tırabzanlar kırılmıştı bile. Su tesisatının sağı solu belli olmazdı. Elektrikler sık sık kesiliyordu.

Gözlemevi Apartmanı'nın sakinleri olan bizler, tuhaf insanlardan oluşan küçük bir gruptuk. Grup doğru sözcük olmayabilir çünkü sırf aynı binada yaşadığımız için bir gruba ait olduğumuz düşünülemezdi. Belki yalnız başımıza bu kadar çok zaman geçirdiğimiz için sonunda birbirimize benzemiştik. Zamanını tek başına geçiren insanlar giderek huysuzlaşırlar çünkü. Belirli bir yaşı geçip de dört yandan kuşatıldıklarını fark eden insanlar ne tuhaftır; bundan sonra çalışamayacaklarına inanmışlardır, yalnız yaşarlar. Hâliyle, zamanlarını nasıl hayatta kalacaklarını ya da geçmiş günlerini düşünerek geçirirler; ama eski günlerden konuşmak için yalnızca kendileri vardır yanlarında. İnsanın her gün, aynada yalnızca kendi yansımasını görmesi ne kadar bunaltıcı, ne kadar acı vericidir. Kendilerinden uzaklaşmaya can atarlar; istedikleri yalnızca bedenlerinin dışına çıkmak değil, geçmişlerinden, bugünlerinden ve geleceklerinden de sıyrılmak, kısaca kendileriyle ilgili her şeyi ebediyen geride bırakmaktır.

Ama ben onların katıksız insanlar olduklarını düşünürüm, ya da yoğunlaştırılmış insanlar. Sıradan bir insandan işi, arkadaşları, aileyi ve ona yapması gerektiği söylenen faaliyetleri çıkarın, geriye kalan şey işte bu katıksız insan tipidir. Bu insanların saplantıları vardır; onları tanımak bazen kolaydır,

bazen zor. Şehirde karşınıza çıktıklarında tuhaflıkları sizi zaman zaman güldürse de çoğunlukla canınızı sıkar. Onlar, acayip yaratıklar gibi görünen ender insanlardır, tuhaf, karanlık masallardan fırlamışlardır sanki, ama gerçektiler; şehirlerdeki Coca-Cola logoları ve akşam gazetesi tezgâhları arasında gezinir, trafik ışıklarının değişmesini beklerler bizlerle birlikte. Gözlemevi Apartmanı'nda yaşayan biz yedi kişi de biraz onlar gibiydik.

Biz yedi kişi.

Yıllardır binayı terk eden kiracılara alışmıştık. Kiracılar ya eşyalarını toplayıp gider ya da dairelerinde ölür ve götürülürlerdi. Onlar gittikten sonra daireler boş kaldığı için, evimiz her defasında gözümüze daha büyük görünürdü. Kendi dairelerimizin değerini biliyorduk; bir zamanlar yüksek olsa da sürekli düşüyordu ve satmaya kalkışsak alıcı çıkacağı bile kuşkuluydu.

17

Gözlemevi Apartmanı yirmi dört aileyi barındırmak üzere tasarlanmıştı ama bu son kiracı gelmeden önce burada yalnızca yedi kişi yaşıyordu. Bu sayının yavaş yavaş düşmesi bekleniyordu, yükselmesiye pek ihtimal dahilinde değildi. Hepimiz burada kalan son kişi olmaktan korkuyorduk. Bu kocaman binada boş dairelerde sonsuza kadar bir başına gezinip durmak dört gözle beklenecek bir şey değildi. Birlikte mutlu olmasak da, arkadaşlıklarımız sürekli olmasa da, birçoğumuz gerçekten yapayalnız yaşasak da bu ıstıraba tek başımıza katlanmadığımızı bilmek biraz olsun avutuyordu bizi. Hayatları birbirlerinin kadar gösterişsiz biçimde son bulmuş insanlarla bir arada yaşamak bir tür mutluluk, ya da kardeşlik hissi doğuruyordu. Beklediğimiz çok az şey vardı. Çok az şey değişiyordu. Arada bir, davetsiz çıkıp gelen, hiçbir zaman fazla kalmayan yıkım uzmanlarının gelişi bu değişikliklerden biriydi. On iki yıl önce ilk kez geldiklerinde endişelenmiştik elbette. Yıkım uzmanları, Gözlemevi

Apartmanı'nın sahibi olan ve Kapıcı'nın maaşını ödeyen emlak firmasından bir temsilciyle birlikte gelmişlerdi. Bir şey olmasını beklemiştik, ama olmadı. Yine de bu korkuyu yedi kişi aramızda paylaşabilmiştik. Bir süre birbirimizle iletişim kurup kaygımızı bölüştük. Belli bir zaman geçip de hiçbir şey olmayacağını anladığımızda, yalnızlıklarımıza geri döndük. Kapılarımızı kapatıp yıkım uzmanlarının bir sonraki ziyaretine kadar iletişimi kopardık. Ziyaretler her defasında daha az endişe vermeye başladı. Bütün bunların hiçbir yere varmayacağına birbirimizi inandırmıştık; öyle ki yeni kiracının gelişinden önceki son ziyaretlerinde, davetsiz yıkım uzmanlarına aldırmadık, kapılarımızı açmak bile aklımıza gelmedi.

Aramızdan birinin evde kalacak son insan olacağı vaktin gelmesini sabırla bekledik, o zaman görmezden gelinecek kimse kalmayacaktı. Yalnızlık, sadece diğer insanlarla çevrelendiği zaman iyidir. Burada en çok korkması gereken kişi, aralarında en genç olan bendim. Yeni kiracı geldiği sıralarda otuz yedi yaşındaydım. Bu şartlar altında, eve yeni birinin gelişinden memnun olacağım düşünülebilirdi ama durum böyle değildi; hiçbirimiz için. Yalnızların en büyük çelişkisidir bu. Yalnız kalmak istemesek de yalnızlığımızdan kurtulmanın vereceği acıdan korkuyorduk. Hem, bu acıyı çektikten sonra yalnızlığımıza geri dönmeyeceğimizden nasıl emin olabilirdik ki?

Yalnızlığımızdan memnun olmasak bile, ona alışmıştık en azından. Ona güveniyorduk, neredeyse bir dost gibiydi bizim için. Hiçbir şeyin değişmesini istemiyorduk. Evde kalan son kişi olmayı arzu etmesek de tekdüze günlerimizin sona ermesini de istemiyorduk. Ses istemiyorduk. Ani hareketler istemiyorduk.

Yeni kiracı gelmeden bir gün önce, içimizi saran kaygıyla birbirimize iyice yakınlaşmıştık. Henüz kapılarımızı birbirimize açmamıştık ama açabilirdik. Kapı tokmaklarının kıpırdandığını hissedebiliyorduk. Huzursuzduk. Yeni kiracı da bizim gibi

sosyallikten hoşlanmayan biri olabilirdi. Yaşlı, bir ayağı çukurda olabilir, hatta buradaki ilk gecesinde öbür dünyaya göçebilirdi. Belki de eve şöyle bir göz atıp kalmamaya karar verirdi. Eğer böyle olursa, huzursuzluğa yalnızca birkaç dakika katlanacak, sonra sonsuza kadar rahat edecektik.

Beklemek ve kısa süreceğinden emin olduğumuz kalışını çekilmez kılmak dışında yapacağımız hiçbir şey yoktu. En çok endişelenen bendim; eğer yeni komşumuz yaşlı ya da bir ayağı çukurda değilse, apartmanın en genci olarak onun varlığına en uzun süre katlanmak bana düşecekti.

O gün gelip çattı.

Güneşli bir sabahtı. Oysa bulutlu olmalıydı. İlbaharın sonuna doğru, güzel bir gündü. Oysa kederli bir kış kötümserliği her yanı kaplamalıydı.

Erken kalkmış, kendimin ve annemle babamın karınlarını doyurmuştum. Eminim birçok insan otuz yedi yaşına gelip bir sabah uyandığında kendini ailesiyle yaşarken bulsa dehşete kapılır. Günlerini aileleriyle geçirmek boğucudur; kendilerini hapsedilmiş hissettiklerini, zehirli bir havayı soluduklarını söyleyeceklerdir size. Hatta belki de geceleri yataklarının yanında iyi çocuklar gibi diz çöküp ailelerinin ertesi sabah ölmüş olmaları için kötü çocuklar gibi dua edeceklerdir. Benim durumum böyle değildi, ben ailemle yaşadığım için mutsuz değildim.

Yeni kiracının geldiği günün sabahında, kapının önüne sinip kulak kabarttım. Sessizlik. Saat sekiz buçukta işe gitmek için evden çıkmalıydım. On sekiz numaraya çıkan merdivenleri tırmandım, kapı açık, daire boştu. Adam hâlâ gelmemişti. Üçüncü kattaki tek yaşam belirtisi on altı numaradaki Bayan Higg'in dostlarının televizyondan gelen sesleriydi.

İşe gitmeliydim.

İşe giderken.

İşe genellikle belediye otobüsüyle giderdim. Gereken parayı çıkarıp verebilen herkes, bu otobüslere binip pek rahat olmayan kirli ve yırtık koltuklara oturma hakkına sahiptir. Elbette kir, beyaz eldivenlerim için zararlıydı, otobüsteyken hiçbir şeye dokunmamaya dikkat etmeliydim. Otobüs eskiydi ama gidiyordu. Gidiyordu ama yavaştı. Sürücüsü genç bir adamdı, okuldaki bütün sınavlarından çıktığına kuşku yoktu, dolayısıyla iş hayatına girince, bu külüstürü sürme kepezeliğine katlanmak zorunda kalmasına şaşmamak gerek. Otobüs aynı zamanda bir okul servisiydi. Bu nedenle adam okula giden çocukların çığlıklarına, kıkırdamalarına, pisliklerine, sevgi ve nefretlerine de katlanmak zorundaydı. Her gün okul saatinde, çevredeki çocukları okulda geçirecekleri acı dolu saatlere güçbela sürüklerdi. Otobüsün diğer yolcularını ancak okullar tatil olduğu zaman görebilirdiniz. Bir sürü raporlu geri zekâlı vardı. Geri zekâlılardan biri, öbürlerinden daha hassas olduğunu düşündüğüm insan azmanı Michael'di. Michael sürekli çevresini gözlerdi; masmavi gözleriyle etrafındaki yolcuların her birini tek tek inceler, onları anlamaya çalışırdı. Geri zekâlılar da okula gidiyorlardı ama onların okulu farklıydı. Bu okul onlara tarih, dil, matematik ya da fen bilimleri öğretmiyordu. Bu okul onlara mutlu olmayı, gülümsemeyi, dijital saatleri okumayı ve hepsinden önemlisi kaygılanmamayı öğretiyordu. Diğer yolcular, bazen çiftler hâlinde ama genelde yalnız yolculuk eden, çoğunluğu yaşlı erkekler ve kadınlardı. Yaşlılar, titrek ışıklı tabelaları olan kafelerde oturdukları, çalan tekdüze müziği şaşkın şaşkın dinledikleri, iki büklüm, iç çekerek çaylarını, kahvelerini yudumladıkları şehir merkezine doğru giderlerdi. Dikkate değer bulduğum iki yolcu daha vardı. İlki parlak, sarı saçlı küçük bir çocuktu; siyah saçlı annesi ona her zaman eşlik ederdi (ama sözünü etmeye değmez, akılda kalıcı biri değildi zaten). Çocuk gözlük takıyordu ama bakmaması

için camlardan biri kapatılmıştı. Çünkü çocukta göz tembelliği vardı. Yalnızca tembel olan gözünü kullanırsa, gözün kendisini yavaş yavaş tedavi edeceğine inanılıyordu. İşe yaradığını sanmıyorum. İkinci yolcu kırklı yaşlarında, ürkekliği nedeniyle hep geride kalmış bir adamdı. Bu adam bir şairdi: Çocukluğundan beri hiç görmediği ağaçlara, çiçeklere ve kırlardaki hayvanlara şiirler yazardı. Onları şehir kütüphanesinde gördüğü fotoğraflar sayesinde hatırlıyordu. Zaten otobüsün onu bıraktığı yer de şehir kütüphanesiydi. Tabii beni de.

Yeni kiracının geldiği gün okullar açıldı ve zavallı otobüs çocuklarla doluydu. Kaçınılmaz olarak bu çocuklardan bazıları kızdı ve kızlardan bazıları kaçınılmaz olarak ergenlik çağındaydı. Bu kızlar genelde otobüs şoförünün yanına oturup onun kıllı kollarını izler, onunla konuşur, eteklerini sıyırpı bacıklarını gösterir, onu güldürür, kendilerini çimdikleme için cesaret verirlerdi.

Mağazaları ve ışıltılı, plastik tabelalarıyla şehrimiz için hâlâ yeni sayılan hamburgercileri geride bıraktık. Acınacak kadar zayıf, saçları oksijenle sarartılmış bir kızlar ordusu çalıştıran üç büyük süpermarketten birini geçtik. Burada birçok egzotik lezzet bulunabilirdi; devekuşu filetosu, papaya püresi, *Sex on the Beach* denilen bir içki... O gün işime giderken yolda tuhaf bir şeye rastladım. Bizim otobüsten bile daha yavaş hareket eden motorlu bir araç, karşı yönden akan trafiği tıkamıştı. Bu araç yolları temizliyordu. Pis bir şehirde yaşadığımız bir gerçektir. Hareket eden ya da duran her şeyin toz içinde olduğu da bir gerçektir. Bu araç, yavaş ama sistemli bir biçimde şehrimizdeki pisliğe çare bulmaya çalışıyordu. Daha önce hiç yolları şampunlamak üzere tasarlanmış bir araç görmemişim, verdikleri tepkilere bakılırsa şehrimizin diğer sakinleri de görmemişti. Araç yepyeni, pırıl pırıldı. İnsanlar makineye hayretle bakıyor, ardında bıraktığı temiz yolda dikkatle yürüyorlardı.